

SITUAȚIA BISERCII CATOLICE DIN ROMÂNIA LA FINALUL ANILOR '60. VIZITA LUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN REPUBLICA ITALIANĂ ȘI ÎNTÂLNIREA SOLEMNĂ DE LA VATICAN (21-26 MAI 1973)

Carmen-Elena Rascol (Potra)*

Abstract: *The paper analyzes the complex context of relations between Communist Romania and the Vatican during the 1960s and 1970s, focusing on Nicolae Ceaușescu's visit to the Vatican in May 1973. After the conclusion of the Second Vatican Council (1965), the Catholic Church promoted ecumenical dialogue and sought rapprochement with the communist states of Eastern Europe. Within this framework, Romania began tentative diplomatic discussions with the Holy See, aiming to clarify the legal status of the Roman Catholic Church and to potentially reinstate the outlawed Greek-Catholic Church, banned in 1948.*

The first contacts were established between representatives of the Romanian government and papal envoys (Cornel Burtică, Ion Gheorghe Maurer, Corneliu Mănescu). The Vatican expressed its desire to re-establish diplomatic relations and address the situation of Greek Catholics. In the following years, several papal emissaries – among them Cardinal Luigi Poggi and John Bukovsky – visited Romania and negotiated with the Department for Religious Affairs. However, the communist authorities persistently rejected the Vatican's requests, claiming that recognizing the Greek-Catholic Church would undermine national unity.

Relations were further complicated by the 1972 visit of a Romanian Orthodox Church delegation to Rome, led by Father Dumitru Stăniloae. Although cordial, the meeting brought no concrete results.

The culmination of these developments was Nicolae Ceaușescu's official visit to Italy (May 21–26, 1973), which concluded with a solemn meeting with Pope Paul VI at the Vatican.

Keywords: Vatican, Second Vatican Council, Nicolae Ceaușescu, Diplomacy.

Din anul 1965¹, Vaticanul a început *deschiderea către Est* printr-un proces de normalizare a raporturilor de prietenie și diplomatice cu

---

* Doctorandă, Școala de Studii Avansate a Academiei Române, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, București; e-mail: potra.carmenelena@gmail.com

¹ La 8 decembrie 1965 s-au încheiat lucrările Conciliului Vatican II, început în anul 1962, desfășurat sub papii Ioan al XXIII-lea și Paul al VI-lea. La final, au fost redactate „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXIV, 2025,

Supliment nr. 1, p. 317-333.

Biserica Ortodoxă și cu statele comuniste (Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, România, Bulgaria). Astfel, după întâlnirea de la Ierusalim, din 5 ianuarie 1964, dintre patriarhul ecumenic al Constantinopolului, Athenagoras I (1948–1972) și papa Paul al VI-lea, în ziua de 7 decembrie 1965 a fost semnată „Declarația comună catolică-ortodoxă”, prin care cei doi conducători religioși, din bazilica „Sfântul Petru” din Vatican și din biserica patriarhală „Sfântul Gheorghe” din Fanar, au anulat excomunicările reciproce din anul 1054, „din memoria și din mijlocul Bisericii” pentru a nu mai reprezenta „un obstacol în calea reapropierii în iubire”², simbolul diviziunii fiind înlocuit cu simbolul unității frățești. Cu acest prilej, nici un catolic nu putea să considere poporul evreu drept vinovat pentru răstignirea și moartea lui Isus Cristos. De asemenea, la 14 septembrie 1965, a fost publicată scrisoarea apostolică „Motu proprio” intitulată *Apostolica sollicitudo* prin care Sfântul Părinte aproba înființarea și funcționarea Sinodului Episcopilor. Rolul acestui sinod (alcătuit din episcopi din diferite regiuni ale lumii) era de a favoriza legătura/uniunea dintre Pontiful Roman și episcopi; de a-l ajuta în menținerea și consolidarea credinței și a moralei Bisericii și de a examina și a formula eventuale răspunsuri la problemele privind activitatea Bisericii în lume. Prima „Adunare generală” obișnuită a Sinodului Episcopilor a avut loc în anul 1967, iar tema dezbătută a fost evanghelizarea. În același an, Sfântul Părinte l-a vizitat pe patriarhul Athenagoras la Istanbul; ulterior, parte a turneului panortodox, patriarhul Athenagoras a vizitat România (vizită despre care s-a relatat în presa vremii și la finalul căreia, a fost organizată o cină oficială la care au participat conducătorii cultelor recunoscute în România), în perioada 16–20 octombrie, iar câteva zile mai târziu la Roma între 26–28 octombrie.

La sfârșitul anilor '60 s-a remarcat o încercare timidă de reluare a raporturilor diplomatice ale României cu Vaticanul, prin sosirea la București a primilor emisari papali. Aceștia aveau misiunea de a duce tratative cu reprezentanții guvernului român și cu cei ai Departamentului Cultelor, pentru stabilirea situației juridice a Bisericii Catolice din România și pentru repunerea în legalitate a cultului greco-catolic. De asemenea, profitând de aceste ocazii, Vaticanul a transmis disponibilitatea Sfântului Părinte la un dialog cu oficialii de rang înalt ai

---

16 documente – „Îndrumare” pentru o nouă Biserică Catolică. Urmare a dezbaterilor purtate pe întreg parcursul Conciliului, Biserica Catolică a început să facă pași către normalizarea relațiilor diplomatice cu țările comuniste, promovând unitatea creștinilor.

² Tomos Agapis, *Vatican-Phanar* (1958–1970), Roma-Istanbul, 1971, nr. 127.

statului român. După o „curte” asiduă, în primăvara anului 1973, Nicolae Ceaușescu a acceptat să-l întâlnească pe Papa Paul al VI-lea, liderul lumii catolice și șeful statului Vatican, cu prilejul vizitei întreprinse în Italia.

Emisarii papali

În cazul României, demersurile discrete au fost deschise de negocierile purtate cu ambasadorul român la Roma, Cornel Burtică³, privind copia *Columnei lui Traian* aflată la Vatican (adusă la București în anul 1967). Primele contacte semi-oficiale au fost stabilite la 24 ianuarie 1968, prin întâlnirea dintre Suveranul Pontif și premierul Ion Gheorghe Maurer⁴ (însoțit de Corneliu Mănescu⁵, ministrul de Externe și de Cornel Burtică), la Vatican.

Tema discuțiilor a constituit-o situația Bisericii Catolice din România: statutul Bisericii Romano-Catolice și „ilegalitatea” Bisericii Greco-Catolice. Ulterior acestei vizite, s-au purtat discuții și cu privire la repatrierea urnei ce conținea rămășițele pământești ale episcopului greco-catolic Ioan Inocenție Micu-Klein⁶.

---

³ Cornel Burtică – de profesie inginer, membru al Consiliului Politic Executiv al P.C.R., implicat în strategia lui Ceaușescu de rotire a cadrelor, cu scopul de a-și consolida poziția în fruntea partidului (îndepărtarea veteranilor partidului, schimbarea periodică a celor numiți de pe o poziție pe alta), a lucrat la Comitetul Central, a fost deputat în Marea Adunare Națională și Ministru al comerțului exterior (1969).

⁴ Ioan Gheorghe Maurer – a fost judecător la Agnita, asistent de procuror și apoi procuror la Sighișoara, a reprezentat „ilegaliștii” comuniști români în procesele politice de dinainte de cel de-Al Doilea Război Mondial. Membru titular al Academiei Române, în perioada 1958–1961 a fost președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române și din 1961 până în 1974, a fost Prim-ministru.

⁵ Corneliu Mănescu – jurnalist, politician și diplomat, a fost membru al P.C.R., adjunct al ministrului Apărării Naționale, comandant al Casei Centrale a Armatei și șef al Direcției Superioare Politice a Armatei, vicepreședinte al Comitetului de Stat al Planificării, iar din 1960 a devenit director al Departamentului Politic din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, ambasador în Ungaria și în Franța, ministru de externe (1961–1972), vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste, președinte al Grupului Interparlamentar Român. La toate sesiunile Adunării Generale a O.N.U., a condus delegațiile române, în 1967 fiind ales președinte al celei de-a XXII-lea sesiuni a Adunării. În 1989, a fost unul dintre cei care a semnat *Scrisoarea celor șase*, în care Nicolae Ceaușescu era criticat.

⁶ Ionocenție-Micu Klein sau Ioan Micu a fost preot greco-catolic, consacrat episcop (succesor al episcopului Ioan Giurgiu Patachi, decedat în anul 1727, fiind înscăunat episcop la 28 septembrie 1732, la Făgăraș), luptător pentru drepturile

---

În toamna aceluiași an, pentru prima oară după expulzarea nunțiuului apostolic Gerald Patrick O'Hara⁷ (1950), un „trimis” al Sfântului Scaun a vizitat România. Acesta a fost Hieronimus Menges⁸ (a cărui activitate în România a avut și o „latură neoficială”), reprezentant al „Caritas”-ului⁹. Era începutul perioadei „emisarilor papali”, pe care Securitatea i-a împărțit în trei categorii.

---

naționale ale românilor din Transilvania, consilier imperial, iluminist și baron. În anii premergători consacării ca episcop, s-a adresat în scris lui Carol al VI-lea, împăratul austriac, prin opt scrisori în care cerea drepturi pentru românii din Transilvania. După consecrarea în scaunul episcopal, a continuat să scrie un număr de 16 scrisori, cerând aceleași drepturi pentru românii din Transilvania, mai numeroși ca celelalte națiuni (unguri, sași, secui). În anul 1737 a mutat sediul episcopiei la Blaj și a început strângerea de fonduri pentru repararea castelului, a catedralei, a mănăstirii și pentru înființarea de școli (în 1738 a pus bazele primei școli din Blaj). Șase ani mai târziu, Maria Tereza, împărăteasa Austriei, i-a oferit un rescript prin care preoților greco-catolici români le erau acordate locuri pentru casă și pentru biserică, nobililor români – dreptul de a accede în funcțiile publice din Transilvania, iar iobagilor – dreptul de a nu mai fi maltratați și dreptul de a urma școli. În 1751 a renunțat la episcopat, fiind urmat în scaunul episcopal de Petru Pavel Aron. Timp de 24 de ani a fost în exil, la Roma, unde a și trecut la cele veșnice (23 septembrie 1768), fiind înhumat în biserica „Madonna del Pascolo. Rămășițele sale pământești au fost repatriate de la Roma abia în anul 1997 și au fost depuse în catedrala „Sfânta Treime” din Blaj, propria sa ctitorie.

⁷ Gerald Patrick O'Hara – arhiepiscop romano-catolic, diplomat al Sfântului Scaun. În anul 1947 a fost numit nunțiu apostolic la București, după ce Andrea Cassulo (fost nunțiu) a fost declarat „persona non grata” de către autoritățile comuniste. L-a consacrat episcop pe fericitul Anton Durcovici și a făcut numeroase consecrări episcopale în secret (ep.: Ioan Ploscaru, Ioan Duma, Adalbert Boros, Imre Erös, Szilárd Bogdánffy, Ioan Dragomir, Iuliu Hirțea, Joseph Schubert; împreună cu acesta din urmă, l-a consacrat episcop pe viitorul cardinal Alexandru Todea), asigurând continuitatea și supraviețuirea Bisericii Greco-Catolice din România în primii ani ai instaurării regimului comunist. În anul 1950, nunțiatul apostolic a fost închisă, iar O'Hara a fost expulzat.

⁸ Hieronimus Menges – preot romano-catolic, în 1951 a fost numit de către episcopul Iosif Schubert succesor pentru Arhidieceza Romano-Catolică de București; la 18 martie 1952 a fost arestat, iar prin Sentința nr. 1234 din 24 octombrie 1953 a Tribunalului Militar Teritorial București, a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică. La data de 2 august 1964, în baza Decretului nr. 411 al Consiliului de Stat al R.P.R. a fost grațiat și pus în libertate. În 1965 a obținut aprobare pentru a pleca în R.F. Germană, unde a rămas definitiv.

⁹ „Caritas” – organizație internațională de caritate și asistență socială a Bisericii Catolice, cu numele de „Caritas Internationalis”, își are începutul în anul 1897, în Germania și a cărui denumire se regăsește în cuvântul latin care înseamnă „dragoste creștină”, „iubire milostivă”. Astăzi, „Caritas” oferă ajutor umanitar, sprijin social, servicii medicale și programe de dezvoltare, activă în peste 200 de țări și teritorii.

Prima categorie a fost cea denumită „oficiali ai Vaticanului” (deschisă de Luigi Poggi¹⁰, la începutul anilor '70), ai cărei membri au avut dublă misiune: erau reprezentanți cu rol de negociere și, neoficial, erau *informatori* ai Sfântului Scaun. Odată ajunși în România, în câteva rânduri, s-au purtat tratative cu reprezentanții guvernului român și ai Departamentului Cultelor pentru recunoașterea *Statutului de Organizare și Funcționare a Bisericii Romano-Catolice* și repunerea în legalitate a cultului greco-catolic. Ulterior, au făcut vizite în diferite localități din România, s-au întâlnit cu preoți și credincioși ai Bisericii Romano-Catolice, și, conform notelor lucrătorilor de la Securitate, au „cules informații” pe care le-au comunicat Vaticanului, cu scopul de a denigra regimul de democrație populară. Astfel, au fost deschise dosare de urmărire informativă pe numele lui Luigi Poggi, John Bukovsky¹¹ și dosare documentare ce cuprindeau analize, date și sinteze despre emisarii papali.

Prima vizită a cardinalului Luigi Poggi în România, în calitate de „nunțiu itinerant pentru țările Europei de Est” (însărcinat special, în perioada 1973–1986, pentru reluarea relațiilor diplomatice cu Ungaria, Cehoslovacia, România, Polonia, Bulgaria), a avut loc în perioada noiembrie-decembrie 1973 și a fost condiționată de câteva restricții, printre care: nu i s-a permis vizitarea mormântului episcopului Iuliu Hossu¹², pe motiv că acesta nu este un „mort oarecare” și nici nu i s-a

---

¹⁰ Luigi Poggi – arhiepiscop romano-catolic, nunțiu apostolic, confident al papei Ioan Paul al II-lea, arhivar și bibliotecar emerit al Vaticanului, a venit în România pentru a participa la Conferința miniștrilor învățământului din țările membre UNESCO. Cât timp a stat în România, cardinalul Poggi a luat legătura cu episcopii romano-catolici din România „informându-se asupra activității lor, a clerului și bisericii catolice în general.” – informații preluate din Arhiva Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității [infra: A.C.N.S.A.S.], Fond Rețea Informativă, Dosar nr. 210654, vol. 1, f. 1.

¹¹ John Bukovsky – Arhiepiscop romano-catolic, diplomat al Sfântului Scaun, primul Nunțiu Apostolic în România după căderea regimului comunist. Între 1970–1990, Monseniorul Bukovsky a efectuat 20 de călătorii în România. Alături de Luigi Poggi sau singur, a dus nenumărate tratative cu Departamentul Cultelor pentru normalizarea jurisdicției Bisericii Catolice din România.

¹² Iuliu Hossu – episcop al Eparhiei de Cluj–Gherla, senator de drept în Parlamentul României, membru al Academiei Române și apărător al drepturilor românilor. A fost cel care a citit *Rezoluțiunea Adunării Naționale*, la Alba Iulia, în ziua de 1 decembrie 1918, și a făcut parte din delegația care a prezentat regelui Ferdinand, *Actul Unirii*, fiind distins cu „Marele Cordon al Coroanei României”. A apărut

permis întâlnirea cu vreunul dintre episcopii greco-catolici, situație care a fost considerată principala dificultate în restabilirea raporturilor diplomatice dintre România și Sfântul Scaun. În timpul discuțiilor purtate la Departamentul Cultelor, proiectul de Statut a fost respins, iar discuțiile au fost întrerupte brusc în momentul în care cardinalul Poggi a făcut referire la greco-catolicii din România.

În timpul regimului comunist, cardinalul Luigi Poggi a sosit în România de mai multe ori, împreună cu reprezentanți de marcă ai Vaticanului: prima dată (în anul 1973), a fost însoțit de cardinalul Angelo Sodano¹³. Doi ani mai târziu, același Poggi a revenit însoțit de John Bukovsky, cel care, după 1989, a fost primul nunțiu apostolic pentru România¹⁴. Cu prilejul fiecărei vizite, s-au documentat în legătură cu situația Bisericii Catolice din România, au avut discuții cu reprezentanții Departamentului Cultelor și au avut întrevederi la centrele romano-catolice din Alba-Iulia, Timișoara și Iași: „În discuțiile avute la Departamentul Cultelor, cei doi au invocat necesitatea revenirii la regimul pe care Biserica Romano-Catolică l-a avut în timpul Concordatului și au încercat să readucă în discuție situația fostei biserici greco-catolice. Deși acțiunea reprezentanților Vaticanului a eșuat, readucându-li-se la cunoștință poziția statului, intransigentă față de acele deziderate ale Vaticanului care «vin în contradicție cu principiile și practicile politicii noastre interne», unii clerici din rândul cultului catolic și mai ales elemente greco-catolice, prezintă denaturat și tendențios rezultatele acestor discuții»¹⁵.

demnitatea umană, salvând mii de evrei din Transilvania care urmau să fie deportați și, ulterior, luptând împotriva regimului comunist din România. În timp ce se afla cu domiciliul obligatoriu la mănăstirea Căldărușani, a primit vestea că a fost numit de către papa Paul al VI-lea „cardinal in pectore”, în anul 1969, la 28 aprilie – primul cardinal al Bisericii Române Unite cu Roma și primul cardinal al națiunii române. Decizia a fost anunțată public la 5 martie 1973, la trei ani de la decesul cardinalului.

¹³ Angelo Raffaele Sodano – arhiepiscop romano-catolic și nunțiu apostolic, numit de către Papa Ioan Paul al II-lea în funcția de Secretar de Stat al Sfântului Scaun (1991–2006), reconfirmat de către Papa Benedict al XVI-lea; din 2005 este Decanul Colegiului Cardinalilor.

¹⁴ John Bukovsky – arhiepiscop romano-catolic, diplomat al Sfântului Scaun, primul nunțiu apostolic în România după căderea regimului comunist. Între 1970–1990, mons. Bukovsky a efectuat 20 de călătorii în România. Alături de Luigi Poggi sau singur, a dus nenumărate tratative cu Departamentul Cultelor pentru normalizarea jurisdicției Bisericii Catolice din România.

¹⁵ A.C.N.S.A.S., Fond Rețea Informativă, Dosar nr. 210654, vol. 1, f. 5.

Cu prilejul fiecărei întâlniri, situația a fost asemănătoare: respingerea proiectelor de statut, deoarece nu erau conforme cu dispozițiile art. 14, cap. 2 – „Raporturile dintre Stat și cultele religioase” din Decretul nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase: „În vederea recunoașterii, fiecare cult religios va înainta, prin Ministerul Cultelor, spre examinare și aprobare, statutul său de organizare și funcționare, cuprinzând sistemul de organizare, conducere și administrare, însoțit de mărturisirea de credință respectivă”¹⁶. Pentru preoții catolici nu putea exista o a doua mărturisire de credință întrucât, în Biserica Catolică, mărturisirea de credință era valabilă doar pentru episcopul Romei, Sfântul Părinte, pe tot parcursul slujirii preoțești.

A doua categorie a fost denumită „a reprezentanților organizațiilor de caritate” („Caritas”), prin intermediul cărora au fost ajutați și greco-catolicii. Ca exemplu pentru acest caz a fost consemnat în documentele Securității, preotul romano-catolic Hyeronimus Menges, venit în România la finalul anului 1969, ca „reprezentant” al „Caritas”-ului, după trei ani de la plecarea sa din România. Eliberat din penitenciar în anul 1964, în baza Decretului nr. 411, i s-a permis să părăsească definitiv România un an mai târziu, s-a stabilit în Republica Federală Germană, de unde a luat legătura cu Vaticanul, căruia i-a transmis informații referitoare la situația Bisericii Catolice din România.

A treia categorie era alcătuită din cetățenii străini, și ei considerați „spioni ai Vaticanului”, din care făceau parte: turiști, afaceriști, studenți, rude sau „spioni din propria inițiativă”. Toți aceștia „lucrau” în sprijinul Vaticanului și împotriva regimului de democrație populară, „culegeau și transmiteau” informații Sfântului Scaun, propagând „minciuni” despre încălcarea drepturilor și libertăților religioase din România.

În primăvara anului 1972, în cadrul încercărilor de reluare a raporturilor diplomatice, s-au făcut primii pași pentru reluarea dialogului religios dintre Vatican și Biserica Ortodoxă Română (B.O.R.). Astfel, o delegație a B.O.R., condusă de părintele Dumitru Stăniloae¹⁷, a mers în

---

¹⁶ Decret nr. 177 din 4 august 1948 *pentru regimul general al cultelor religioase* – disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/47>, accesat la data de 11 iunie 2025.

¹⁷ Dumitru Stăniloae, preot și teolog, considerat una dintre figurile proeminente ale Bisericii Ortodoxe Române, a fost rector al Academiei Teologice din Sibiu, a participat la întrunirile „Rugului aprins”, la mănăstirea Antim, unde a conferențiat de câteva ori, iar în 1958 a fost arestat și încarcerat la Aiud. În ianuarie 1963 a fost eliberat

vizită la Roma. Despre modul în care a decurs această vizită, avem informații din „Notă despre vizita la Roma”, dată organelor de Securitate de către părintele Stăniloae. Astfel, aflăm că pe parcursul celor opt zile, delegația B.O.R. a fost cazată la „Seminarul Francez”. Programul acestei întâlniri cuprindea vizite la diferite monumente și biserici, la diferite instituții, întâlniri cu reprezentanți ai ortodocșilor, ai romano-catolicilor, dar și ai greco-catolicilor din Roma (preoți, secretari, administratorul „Seminarului Francez”, etc.), reprezentanți ai „Societății Academice Române din Roma” (despre care părintele Stăniloae afirma că „activitatea pe care această Societate o desfășoară nu este întotdeauna favorabilă României”¹⁸).

În ziua de 18 martie, începând cu ora 11:00, delegația B.O.R. a fost primită în audiență de papa Paul al VI-lea: „Papa a ieșit în întâmpinarea delegației până la ușa marelui salon. Și-a exprimat bucuria de a o primi. I-a spus lui Antonie că a auzit de el. Apoi a șezut. Antonie și-a citit cuvântarea. Papa a spus că acesta e un moment istoric prin care începe o epocă nouă în istoria relațiilor dintre cele două Biserici. A vorbit de unele *dificultăți*, mai vechi și mai recente, între Biserica Catolică și România. *Mă opresc la această aluzie*, a spus apoi. *Aceasta e istorie, și aparține istoriei*, a adăugat Antonie. După această introducere a citit apoi cuvântarea sa, întrerupând-o uneori cu cuvinte vorbite. În cuvântare n-a mai sus că dificultățile aparțin istoriei, ci că ele așteaptă să fie rezolvate ca să se realizeze o *compoziție* (!) între cele două Biserici. A spus că n-a cunoscut Biserica Ortodoxă Română și a cerut însoțitorilor noștri de la Secretariatul pentru Unitate să i-o facă cunoscută. *Să înaintăm spre potirul comun*. I-am spus de originea noastră romană, de vechimea creștinismului nostru. A mulțumit Patriarhului nostru că a trimis această delegație, a auzit despre activitatea lui. I-a transmis salutul frățesc. Ne-a petrecut iarăși până la ușă. Ne-am dus apoi la Secretariatul de Stat, unde ne-a primit Cardinalul Villot. Acesta și-a exprimat bucuria de a ne primi, dar am constatat aceeași totală ignoranță despre Biserica Ortodoxă Română (Opera de dezinformare a uniaticismului !)”¹⁹.

și a lucrat ca funcționar la Biblioteca Sfântului Sinod; a scris articole care au prezentat în Occident „libertatea religioasă” din România, fiind invitat să conferențieze la Freiburg, Heidelberg, Oxford. A fost membru corespondent al Academiei Române, iar din 1991 a devenit membru titular. La 5 octombrie 1993 a trecut la cele veșnice.

¹⁸ A.C.N.S.A.S., Fond Rețea Informativă, Dosar nr. 210654, vol. 1, f. 5.

¹⁹ *Ibidem*, f. 59–60.

Din nefericire, întâlnirile bilaterale care s-au desfășurat pe parcursul celor opt zile, nu au adus nici o îmbunătățire a relațiilor dintre cele două Biserici din România. Pr. Stăniloae a rămas ancorat în propriile idei: considera că Vaticanul lucra intens la dezbinarea națională a românilor; de asemenea, desființarea brutală a Bisericii Greco-Catolice și unirea forțată cu B.O.R. era considerată de acesta „o chestie de simplă schimbare a conducerii bisericești, nu o chestie de schimbare a religiei. De aceea n-a fost însoțită de nici un martiraj”²⁰. În viziunea sa, încălcarea dreptului la liberă alegere în 1948 pentru greco-catolici era justificată prin faptul că ea (libertatea de a alege) ar fi stârnit agitație și ar fi generat ură. A emis ipoteza conform căreia la baza rupturii dintre România și Vatican a stat Biserica Greco-Catolică, iar recunoașterea cultului greco-catolic ar însemna, afirma pr. Stăniloae: „o piedică sigură pe drumul apropierii între Bisericile noastre. Ecumenismul ar înceta din nou pentru cel puțin o sută de ani, dacă nu pentru totdeauna”²¹. În finalul *Notei*, semnatarul apreciază că la Roma, s-a încercat *tragerea pe sfoară* a delegației României fapt pentru care „trebuie să căutăm să facem noi aceasta. Să folosim amabilitățile numai pentru a câștiga timp, fie pentru a vedea cum evoluează procesul de diluare a primatului papal și ajutând noi înșine prin speranțele ce li le lăsăm cu amabilitățile noastre, la această diluare, fie măcar, în cazul că Vaticanul recâștigă puterea asupra curentelor înnoitoare, pentru anihilarea propagandei unite, răuvoitoare față de noi și a susținerii ei de către Vatican, până la dispariția ultimilor supraviețuitori și propagandiști ai uniaticismului. În ambele cazuri ne vom consolida independența noastră, în primul caz contribuind la extinderea principiului independenței în toată lumea catolică, în al doilea salvând măcar acest principiu pentru Biserica noastră. Dar aceasta înseamnă a fi amabili în formă și fermi în fond. Nu trebuie să ne lăsăm amăgiți din naivitate. Dar e greu și să mai continuăm o duritate formală. Jocul acesta de-a amabilitatea poate să fie periculos dacă nu e urmărit cu mare atenție; el poate fi ca jocul cu focul pentru niște copii neexperți, pentru niște oameni stângaci. El cere multă subtilitate și în același timp, multă fermitate. El trebuie să fie susținut de reprezentanți ai Bisericii noastre, fermi în convingerile ortodoxe și bine pregătiți teologic, pentru a-și da seama imediat de pericolul oricăror propuneri în aparență inofensive, în realitate cu urmări periculoase și ireversibile pentru Biserica noastră și

²⁰ *Ibidem*, f. 65.

²¹ *Ibidem*.

pentru independența poporului nostru. Ar fi bine să se înființeze o parohie ortodoxă la Roma pentru motivele indicate în textul referatului”²².

Cu toate acestea, anul 1973 este marcat de două evenimente importante în încercările Sfântului Scaun de a relua raporturile diplomatice cu România: vizita cardinalului Luigi Poggi pentru a participa la „Conferința Miniștrilor învățământului din țările membre UNESCO”, vizita lui Nicolae Ceaușescu în Republica Italiană și „Întâlnirea solemnă” de la Vatican, în ziua de 26 mai, cu puțin înainte de plecarea spre România.

La data de 3 mai 1973, în oficiosul partidului a apărut un comunicat de presă prin care populația a fost informată de faptul că, în perioada 21–24 mai, Nicolae Ceaușescu va efectua o vizită în Republica Italiană. Invitația fusese lansată, conform aceluiași comunicat, de președintele Republicii Italiene, Giovanni Leone. Nu se spunea nici o vorbă despre *Întâlnirea solemnă* cu Sfântul Părinte, ce urma să aibă loc în data de 26 mai, la Vatican.

În acel moment, situația Bisericii Catolice din România se prezenta astfel: la Alba-Iulia conducerea diecezei era asigurată de episcopul Márton Áron, un puternic opozant al regimului comunist din România, iar la București conducerea Arhidiecezei Romano-Catolice era exercitată de ordinariul substituit Francisc Augustin, considerat „omul regimului”. Nu fusese aprobat nici un statut de funcționare al cultului romano-catolic, iar Biserica Greco-Catolică reprezenta, în continuare, un „subiect sensibil”, deși episcopii cultului greco-catolic își continuau activitatea clandestină, zona cea mai „activă” fiind Transilvania, unde, pe fondul evoluției iredentismului-maghiar, unii dintre preoții greco-catolici clandestini oficiau liturghii, spovezi, înmormântări, aveau discuții cu privire la împărțirea diecezelor și la recunoașterea episcopilor, redactau memorii.

Nicolae și Elena Ceaușescu la Vatican

Cuplul dictatorial a fost primit la Vatican în ziua de 26 mai, ultima zi a periplului italian, cu puțin înainte de plecarea spre casă. Întâlnirea cu Suveranul Pontif s-a desfășurat după un ceremonial bine stabilit, consemnat ca atare în fișa vizitei alcătuită de Serviciul Protocol al Ministerului de Externe.

---

²² *Ibidem*, f. 75–76.

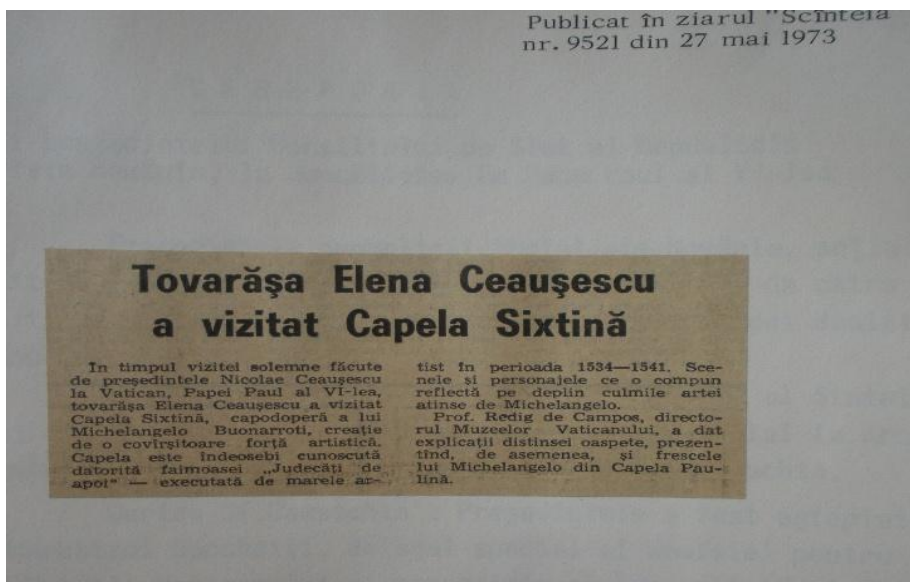
Însoțiți de poliția italiană, Ceaușescu, soția și suita s-au prezentat la ora 11:45 la „Arcul Clopotelor”, aflat în stânga fațadei Bazilicii „Sfântul Petru”. Intrând în zona de jurisdicție a statului papal, au fost preluați de către Serviciului de Vigilență al Cetății Vaticanului, care i-a condus cu un automobil până la „Curtea Sfântului Damaschin”. Acolo au fost așteptați de către marchizul Sacchetti, delegat special al Comisiei pentru Stat a Vaticanului. Primirea oficială a avut loc în „Sala Clementină” din Palatul Apostolic, unde garda elvețiană a dat onorul. După acest moment, Ceaușescu a fost preluat de către prefectul Casei Pontificale, care l-a condus prin sălile apartamentului pontifical, până la „Sala Ambasadorilor”. Acolo, suita s-a despărțit: Ceaușescu, împreună cu George Macovescu²³ au continuat drumul până la „Biblioteca Vaticanului”, timp în care Elena Ceaușescu și restul oficialilor români au plecat să viziteze „Capela Sixtină” și „Capela Paulină”. În tot acest timp, dictatorul român a conversat cu Suveranul Pontif, „circa 50 de minute” – după cum a consemnat comunicatul oficial publicat în „Scînteia”.

Deși presa de la București a relatat că doar Ceaușescu fusese primit de Suveranul Pontif, la discuții a asistat și ministrul Macovescu. De partea cealaltă, Sfântul Părinte a fost ajutat de către Agostino Casaroli, înalt prelat specialist în relațiile Vaticanului cu Estul comunist, inclusiv cu România. Ceaușescu a refuzat să abordeze subiectul care interesa de fapt Vaticanul: situația greco-catolicilor din România. Conversația a decurs protocolar. Papa l-a flatat pe Ceaușescu și a adus omagii inițiativelor sale în plan extern, iar oaspetele a mulțumit. Ulterior, Suveranul Pontif a readus în discuție problema greco-catolică deși se știa bine că este un subiect tabu; i-a înmănat un mic memoriu pe această temă. Constrâns de situație, Ceaușescu l-a primit, dar gestul în sine i-a produs iritare pe care nu s-a străduit să o ascundă deloc. „Voi căuta să fiu foarte sincer. Este, de altfel, obiceiul meu. România se numără printre statele care creează condiții bune pentru manifestarea tuturor cultelor religioase. De altfel, trebuie să vă spun, în România sunt 14

---

²³ George Macovescu – scriitor, jurnalist, diplomat și politician român. În anul 1936 s-a înscris în P.C.R. Între 1947–1949 a fost membru al Legației României la Londra, apoi a fost director al Ministerului Afacerilor Externe, ambasador în SUA; între 1961–1967 a fost adjunct al ministrului de Externe, iar între 1967–1972 a fost prim adjunct, pentru ca între 1972–1978 să fie numit ministru de Externe. A fost decorat cu diferite distincții pentru „activitate îndelungată în mișcarea muncitorească și merite în opera de construire a socialismului”.

culte. Acestea se bucură de toate drepturile și așa putea chiar să vă spun că suntem în relații bune cu șefii tuturor acestor biserici. În ceea ce privește biserica catolică, ea se bucură de toate drepturile. Sigur, sunt unele probleme care s-ar cere lămurite și suntem gata, asupra acestora, să discutăm. Noi dorim ca la fel ca și celelalte biserici din România și biserica catolică să se încadreze în viața poporului, să participe activ și la bucuriile, și la suferințele poporului. În ce privește problema la care v-ați referit însă, în mod special, așa dori să vă declar că noi considerăm această problemă pe deplin rezolvată. Istoria României este foarte frământată, sigur mi-e greu acum să mă refer la aceasta. Lupta pentru unitatea națională a jucat un rol important, așa putea spune secole. Unirea celor două biserici în cadrul bisericii ortodoxe noi o considerăm ca o necesitate istorică, ca o necesitate a unității naționale și trebuie să vă spun deschis că în România despre problema aceasta nimeni nu mai discută și nu mai dorește să discute”²⁴. Între timp, împreună cu suita, conform protocolului, după ce a vizitat Capela Sixtină, Elena Ceaușescu și ceilalți oficiali au fost conduși în Biblioteca Vaticanului.

A.N.I.C., Secția Relații Externe, Dosar nr. 4/1973

²⁴ Nicolae Ecobescu, *România: supraviețuire și afirmare prin diplomatie în anii Războiului Rece*, vol. III, București, Edit. Fundația Europeană Titulescu, 2013, p. 284.

În calitate de șef al delegației, Ceaușescu i-a prezentat-o Pontifului Roman pe soția sa, apoi i-a prezentat și pe ceilalți oficiali însoțitori. Momentul a fost immortalizat, fotografiile apărând în presa de la București, unde au fost prezentate ca un mare succes.

VIZITA SOLEMNĂ A PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU LA VATICAN

În dimineața zilei de sâmbătă, 28 mai 1973, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a făcut o vizită solemnă Papei Paul al VI-lea.

Soții statului român, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, au fost însoțiți de Ion Pătan, vice-președinte al Consiliului de Miniștri și ministrul comerțului exterior, George Macoveșcu, ministrul afacerilor externe, Ioan Avram, ministrul industriei construcțiilor de mașini grele, Iacob Iosajca, ambasadorul Republicii Socialiste România în Italia, consilierii și experții.

Cu acest prilej a avut loc o convorbire privind situația internățională, examinându-se problemele care necupă în prezent opinia publică mondială.

A fost subliniată, în mod deosebit, necesitatea intensificării eforturilor pentru instaurarea și dezvoltarea între toate statele a unor relații bazate pe colaborare și încredere reciprocă, pentru consolidarea păcii și securității în lume.

În acest cadru, a fost relevat rolul important pe care-l poate avea convocarea, într-un timp scurt, a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, care să garanteze respectarea de către toate statele a principiilor și normelor fundamentale ale dreptului și eticii internaționale. S-a evidențiat necesitatea soluțiilor juste și pe cale pașnică a conflictelor existente în lume, pe baza respectării intereselor legitime ale părților în cauză și a dreptului fiecărui popor de a dispune liber de soarta sa.

S-a subliniat, de asemenea, importanța intensificării eforturilor ca rețede acordat pe baza unei ample colaborări internaționale, în special în curs de dezvoltare.

În timpul schimbului de vederi s-a evidențiat importanța ce trebuie acordată creșterii rolului și eficacității Organizației Națiunilor Unite.

Convorbirile au prilejuit, totodată, cunoașterea preocupărilor și realizărilor poporului și statului român, pentru pace și progres social, și, în același timp, a contribuției Vaticanului la cauza nobilă a păcii.

În acest context, Papa Paul al VI-lea s-a interesat asupra diverselor aspecte ale activității bisericilor din România și, în mod deosebit, asupra vieții bisericii catolice.

La sfârșitul înfățișării, care a durat peste cincizeci de minute, și s-a desfășurat într-o atmosferă cordială, au fost prezentate Papei Paul al VI-lea tovarășa Elena Ceaușescu și persoanele oficiale care l-au însoțit pe președintele

Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România în vizita sa la Vatican.

★

Papa Paul al VI-lea a oferit în dar președintelui Nicolae Ceaușescu un bust în marmură al împăratului Traian, realizat în jurul anilor 120 și scos la lumină în urma săpăturilor de la Osta Antică, port roman la Marea Tireniană.

Publicat în ziarul "Scînteia" nr. 9521 din 27 mai 1973

A.N.I.C., Secția Relații Externe, Dosar nr. 4/1973

După vizita lui Ceaușescu la Vatican, catolicii români, în special greco-catolicii, au sperat la o îndreptare a situației: aprobarea Statutului pentru Biserica Romano-Catolică și punerea în legalitate a cultului greco-catolic. Însă, statutul Bisericii Romano-Catolice din România nu s-a schimbat, iar Biserica Greco-Catolică și-a continuat existența în clandestinitate și abia la finalul anului 1989, ca urmare a prăbușirii regimului comunist, Biserica Greco-Catolică a fost pusă în legalitate.

După 1990, conform datelor publicate de Institutul Național de Statistică din România (I.N.S.), numărul greco-catolicilor a scăzut simțitor: de la aproximativ 1.500.000 greco-catolici (cei mai mulți: Cluj, Satu-Mare, Maramureș), în anul 1948, la 223.327 în anul 1992, la 191.556 în anul 2002, pentru ca în anul 2011, ca urmare a

Recensământului, să rămână 150.593 de credincioși greco-catolici (cei mai mulți în Satu-Mare: 24.568; pe locul II – în Cluj: 23.164, iar pe locul III: Maramureș, cu 21.836; în București au fost înregistrați 4.016 greco-catolici, față de 7.558 câți au fost înregistrați la Recensământul din anul 2002)²⁵.

La 25 de ani de la „revenirea la Ortodoxie” (1973), reprezentanții B.O.R. considerau acest act unul firesc, care nu a necesitat vreo festivitate deosebită. În realitate, motivul pentru care acest sfert de veac nu a fost sărbătorit l-a constituit teama autorităților în fața reacției greco-catolicilor clandestini. Zonele identificate de Inspectoratele Județene ale Securității, reprezentate de o prezență catolică însemnată și în care legalitatea cultului greco-catolic era susținută, erau: Năsăud, Satu-Mare, Cluj, Zalău, Maramureș, Baia-Mare. Această situație continua să deranjeze autoritățile comuniste, mai cu seamă pentru că în plan internațional „problema greco-catolică” nu a rămas în tăcere; posturile de radio internaționale (Radio Vatican, Europa Liberă, Vocea Americii etc.), alocau ore de emisie pentru dezbaterile și conferințele greco-catolicilor români aflați în străinătate. În aceeași notă s-a desfășurat și vizita ministrului de externe al R.S.R. la Vatican – eșecul tratativilor fiind pus pe seama „intransigenței papale, care este dăunătoare însuși Vaticanului, căci astfel nu se rezolvă nici poziția bisericii romano-catolice din țară, al cărei statut încă nu este ratificat, tocmai din cauza acestei pretenții a Vaticanului cu privire la greco-catolicismul român”²⁶.

Discuțiile despre trecerea credincioșilor și a clerului cultului greco-catolic din România în legalitate devenea o problemă contondentă, astfel încât, autoritățile de a București au reacționat. Cu ajutorul Departamentului Cultelor și al pr. Dumitru Stăniloae, a fost tipărită la tiopgrafia Patriarhiei B.O.R., lucrarea intitulată *Uniatismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român*. Lucrarea, al cărui cuprins făcea referire la momentul „Unirii cu Roma” și la implicațiile acesteia de-a lungul secolelor XVIII–XX, a fost distribuită clerului și credincioșilor ortodocși. Întrucât lucrarea nu a produs efectul scontat, reprezentanții Departamentului Cultelor au trimis Patriarhiei B.O.R. o adresă prin care solicita ca profesorii de Istorie a Bisericii (de la București și Sibiu), sub îndrumarea unei comisii, să realizeze o

---

²⁵ Institutul Național de Statistică (I.N.S) – disponibil la: https://insse.ro/cms/ro/content/recens%C4%83_minte, accesat la data de 6 noiembrie 2024.

²⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, Dosar nr. 69, vol. 6, f. 16.

broșură „în care să fie adunate cele mai importante documente privitoare la începuturile și la istoria fostei Biserici Greco-Catolice din Transilvania, precum și la rostul revenirii în sânul Bisericii Ortodoxe Române a credincioșilor și preoților foști greco-catolici”²⁷. Prin realizarea acestei broșuri se urmărea întărirea concepției conform căreia prin „Unirea” cu Roma, din 1700, s-a urmărit „ruperea unității religioase și naționale a românilor din Transilvania” – un act grav, prin care Vaticanul „s-a implicat în treburile interne poporului român, realizând un climat destabilizator prin „ruperea” românilor de Patria Mamă”²⁸.

În același timp, episcopii greco-catolici nereveniți (Ioan Dragomir, Iuliu Hîrțea, Ioan Ploscaru și Todea Alexandru) au redactat o serie de memorii pe care le-au trimis atât Departamentului Cultelor, cât și lui Nicolae Ceaușescu – moment prielnic, deoarece la București urma a se desfășura cel de-al XI-lea Congres al P.C.R. și astfel au considerat că este momentul ca cerințele lor să fie cunoscute dincolo de Departamentul Cultelor.

În decembrie 1973, jurnalistul spaniol Ricardo Estarriol²⁹, corespondent al publicației „La Vanguardia”, a vizitat Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu, unde a avut o întâlnire cu pr. rector Ion Todoran: „După ce s-a interesat fugitiv asupra numărului de profesori și de studenți din Institut, precum și asupra modului de funcționare a Institutului, jurnalistul spaniol a canalizat discuția spre tema care-i interesa în mod deosebit și anume, situația fostei Biserici Greco-Catolice din Transilvania. La întrebarea acestuia – care este situația actuală a acestei Biserici în România – părintele rector răspunde că această problemă e inexistentă la noi și asupra ei se poate discuta numai din punct de vedere istoric, nicidecum ca o problemă actuală. În felul acesta, conversația s-a transpus pe planul realității istorice, părintele rector expunând jurnalistului spaniol originea acestei Biserici și felul cum ea a fost întemeiată în Transilvania, sub presiunea autorității imperiale

---

²⁷ *Ibidem*, f. 15.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Ricardo Estarriol Saseras – a fost corespondent pentru publicația „La Vanguardia” din Viena, specializat pe Europa de Est și Blocul Sovietic între 1964–2002. În acest scop, a vizitat Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Ungaria, Iugoslavia, realizând peste 500 de călătorii, a relatat despre realitățile din Blocul Sovietic – vezi, *Un corresponsal en el frío (Memorias de 40 años entre España y el Este de Europa)*, Madrid, Rialp, 2021, 524 p..

habsburgice din acel timp ...”³⁰. De asemenea, din punct de vedere politic, „unirea” a servit intereselor habsburgilor din Transilvania, iar „revenirea” a fost posibilă deoarece greco-catolicii nu s-ar fi considerat niciodată greco-catolici, ci români-ortodocși, „indiferent de jurisdicția sub care se aflau și căreia, de cele mai multe ori, nu-i dădeau importanță, ei fiind satisfăcuți pe deplin în cerințele lor spirituale de forma de cult pur ortodoxă practică în Biserica lor”³¹. Jurnalistul a insistat și a afirmat că „revenirea” s-a realizat conform modelului practicat în Ucraina și și-a arătat îngrijorarea față de episcopii care nu au acceptat trecerea la ortodoxie. Răspunsul primit a făcut referire la o unire neforțată, în fapt, un act spontan, întrucât „încercări de reunificare s-au făcut chiar după Primul Război Mondial, care însă au eșuat din cauza opoziției regelui Ferdinand, care primise instrucțiuni severe din partea Vaticanului. De aici și conflictul dintre rege și ministrul Goldiș. Deci, ideea exista și încerca să se materializeze, dar a fost înăbușită de perfectarea și semnarea Concordatului. De aceea, atunci când mai târziu credincioșii greco-catolici au devenit liberi să se întoarcă la Biserica lor mamă, au și făcut acest lucru dimpreună cu majoritatea preoților lor. Este adevărat că nu toți clericii greco-catolici au revenit la Ortodoxie, dar aceștia au fost minoritate. Referitor la soarta lor ulterioară, desigur că ei n-au mai activat ca preoți, dar au fost primiți în diferite servicii publice ale Statului”³².

Un an mai târziu, preotul greco-catolic Aurel Leluțiu³³ a adresat Comisiei Juridice pentru Drepturile Omului din cadrul celui de-al XI-lea Congres al P.C.R., un memoriu privitor la „starea juridică și de fapt a cultelor din România”, cerând repunerea în legalitate a cultului greco-

---

³⁰ A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, Dosar nr. 69, vol. 6, f. 66.

³¹ *Ibidem*, f. 67.

³² *Ibidem*.

³³ Pr. Aurel Leluțiu – născut la 21 aprilie 1914 la Beschimbach (Olteț), Făgăraș, decedat la 23 decembrie 1980, la Blaj, a fost licențiat cu *Magna Cum Laude* în Teologie, la Roma și doctor în Filozofie (*Summa Cum Laude*), a fost profesor la liceul „Vasile cel Mare” din Blaj și apoi la Academia de Teologie – Blaj, până în toamna anului 1947. A fost arestat de Securitate, la București, în 1951, și încarcerat la Ministerul de Interne. Ulterior, a trecut prin închisorile comuniste de la Jilava, Sighet, Râmnicu Sărat, Pitești și Gherla. A fost eliberat din penitenciar în anul 1964, ca urmare a Decretului nr. 411. A decedat în urma unui atac de cord, în ziua de 23 decembrie, în gara „Câmpia Libertății” de lângă Blaj, în timp ce se îndrepta către rudele sale din Olteț pentru sărbătoarea Crăciunului.

catolic. Pentru recunoașterea oficială a Bisericii Române Unite cu Roma, au fost aduse ca argumente contribuția pe care greco-catolicii au avut-o în istoria și cultura românească, de la începuturile Școlii Ardelene la Marea Unire de la 1918.

Anii următori au fost marcați de memoriile episcopilor greco-catolici clandestini, adresate conducerii de stat și de partid din România, precum și de vizitele reprezentanților Vaticanului, atent supravegheate de organele Securității. Doleanțele erau aceleași: reînființarea și organizarea episcopiilor, aprobarea „Proiectului de Statut”, soluționarea ordinelor și congregațiilor catolice, repunerea în drepturi a Bisericii Greco-Catolice, însă, până la finalul anului 1989 autoritățile comuniste au rămas de neclintit.